

บทที่ ๑

บทนำ

๑. ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย

วัฒนธรรมดนตรีไม่ได้ถูกจำกัดด้วยการแบ่งเขตพื้นที่หรือเขตการปกครอง เขตภาคเหนือตอนบน ซึ่งประกอบไปด้วย จังหวัด เชียงใหม่ แม่ฮ่องสอน เชียงราย ลำพูน ลำปาง แพร่ น่าน และพะเยามีรากฐานทางวัฒนธรรมที่สืบทอดกันมาอย่างต่อเนื่อง จังหวัดพะเยาเป็นเขตพื้นที่หนึ่งที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมและมีวงปีพาทย์ที่มีความเป็นอัตลักษณ์ที่สำคัญและมีบทบาทต่อดนตรีในยุคโลกาภิวัตน์ จังหวัดพะเยาเป็นจังหวัดในภาคเหนือตอนบน บริเวณที่ตั้งของจังหวัดพะเยาในปัจจุบันอยู่ติดกับกว๊านพะเยาเดิมเป็นที่ตั้งของเมือง ภูกามยาว หรือ พยว ที่ก่อตั้งขึ้นเมื่อพุทธศตวรรษที่ ๑๖ โดยมีผู้ปกครองคือ พ่อขุนจำเมือง ภายหลังมีการเปลี่ยนแปลงอำนาจ และตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของอาณาจักรล้านนา เมื่อถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ปัจจุบันประกอบด้วยอำเภอ ๗ อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมืองพะเยา อำเภอจุน อำเภอเชียงคำ อำเภอเชียงม่วน อำเภอดอกคำใต้ อำเภอปง และอำเภอแม่ใจ (ที่มา : <http://th.wikipedia.org/>) ซึ่งนับได้ว่าเป็นจังหวัดที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมดนตรีล้านนา

วงปีพาทย์ล้านนาหรือ “วงปาดก้อง” เป็นวงดนตรีที่อยู่ในวัฒนธรรมและดำรงอยู่คู่กับวิถีชีวิตชาวล้านนามาช้านาน พิชัยพงษ์ มาศิริ (๒๕๕๒, หน้า ๓๓) ได้กล่าวถึงวงปาดก้องในจังหวัดเชียงใหม่ ไว้ว่า “ปาดก้อง” นั้นเป็นวงดนตรีที่มีอยู่ในล้านนามาแล้วในอดีต และเป็นวัฒนธรรมที่แพร่หลายในกลุ่มชนต่างๆ ในดินแดนแถบสุวรรณภูมิ เครื่องดนตรีที่ใช้ประสมในปาดก้องเชียงใหม่ปัจจุบันประกอบด้วยเครื่องดนตรีพื้นบ้านและเครื่องดนตรีสากลต่างๆ สำหรับเครื่องดนตรีพื้นบ้านที่พบในปาดก้องนั้นส่วนใหญ่เป็นเครื่องดนตรีที่นักดนตรีพื้นบ้านประดิษฐ์ขึ้นเอง ได้แก่ แนน้อย แนนหวง ปาดเอก ปาดห่ม ปาดเหล็ก จากที่ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์นักดนตรีวงปีพาทย์ล้านนาในจังหวัดพะเยา พบว่า จังหวัดพะเยาก็มีการผสมวงในลักษณะเช่นนี้มาแต่ครั้งก่อน ต่อมาจึงมีการนำเอาเครื่องดนตรีสากลเข้ามาร่วมบรรเลง ได้แก่ กีตาร์ เบส กลองทอม กลองแฉัส (กลองชุด) กลองทอม แทมบูรีน บางวงอาจมีแซกโซโฟน หรือทรัมเป็ตร่วมบรรเลงเพื่อที่จะสามารถเล่นเพลงลูกทุ่งและเพลงสตริงได้ จึงเกิดวงอีกประเภทหนึ่งขึ้น ชื่อว่า “วงดนตรีแห่พื้นเมืองประยุกต์” จะเห็นได้ว่า การประยุกต์ได้เริ่มจากการเล่นในทำนองสมัยใหม่ แต่ยังใช้เครื่องดนตรีพื้นเมืองบรรเลงอยู่

เดิมทีดนตรีปีพาทย์ในจังหวัดพะเยานั้นได้รับอิทธิพลจากชาวลำปางที่อพยพย้ายถิ่นเข้ามา ส่วนใหญ่วงปีพาทย์จะอยู่ในอำเภอเมืองและอำเภอดอกคำใต้ ดนตรีปีพาทย์นั้นจะใช้ในการงานศพ ฟ้อนผี ในช่วงเดือนมกราคมถึงพฤษภาคมหรืองานบุญฉลองวัด งานบวช งานสมโภชพุทธภิเษก ซึ่งสมัยก่อนจะใช้เพลงไทยเดิมและเป็นการแห่สด (พระอธิการชินวร ชินวโร, สัมภาษณ์) จังหวัดพะเยามีวงดนตรีปีพาทย์ประยุกต์หลายคณะ ตั้งแต่เริ่มมีการประยุกต์จนถึงปัจจุบัน ได้แก่ วงเพชรภูมินทร์ วงเพชรดอนไชย วงหนองเอี้ยง วงวัดพระเจ้าตนหลวง วงดาวประกายศิลป์ วงบ้านตุนใต้ วงแม่นาเรือ วงเพชรลานนา วงศรีชุมศิลป์ ฯลฯ

วงปี่พาทย์ล้านนาจังหวัดพะเยาได้มีพัฒนาการและอยู่รับใช้สังคมมาช้านาน นับตั้งแต่พ่อต่วน เสมอเชื้อ ก่อตั้งวงดนตรีชื่อ ต.สหายสิน เริ่มการแสดงตั้งแต่สมัยสงครามโลกครั้งที่ ๒ และกลายมาเป็นวงเพชรภูมินทร์ อีกทั้งพ่อบุญธรรม เครือคำเป็นอีกท่านหนึ่งทีริเริ่มการใช้เครื่องดนตรีสากลในวงปี่พาทย์ ปัจจุบันวงปี่พาทย์ ล้านนาจังหวัดพะเยาได้มีรูปแบบการผสมผสานทางดนตรีที่หลากหลาย ไม่เพียงแต่ใช้บรรเลงเฉพาะ เพลงไทยเดิมหรือเพลงพื้นเมืองเท่านั้น หากยังมีการประยุกต์นำเอาเครื่องดนตรีสากลเข้ามาผสมเพื่อให้เกิด แนวคิดสร้างสรรค์และเกิดความสนุกสนานในหมู่นักดนตรีและผู้ฟัง วีระ เครืออินทร์ (สัมภาษณ์) ได้แสดง ความเห็นเกี่ยวกับความแตกต่างของวงปี่พาทย์ในอดีตกับปัจจุบัน ว่า การบรรเลงเพลงมีความแตกต่างกัน ในอดีตเพลงที่เล่นในวงจะเป็นเพลงครู ได้แก่ เพลงปราสาทไหว เพลงยกครู แลงเพลงพื้นบ้าน แต่ในปัจจุบัน จะมีการผสมผสานเพลงพื้นบ้านและมีการเล่นเพลงสากลตามยุคสมัย นอกจากนี้ยังมีการปรับเปลี่ยนการ เล่นเพลงตามความต้องการของผู้ฟังหรือเจ้าภาพอีกด้วย จะเห็นได้ว่าดนตรีมีความผูกพันกับวิถีชีวิตของคน ในจังหวัดพะเยาอย่างแน่นแฟ้น ทั้งงานอวมงคลและงานมงคลต่างๆ ชุมชนจะให้ความสำคัญ มีวงปี่พาทย์ บรรเลงในงาน ตั้งแต่ผู้ที่มีรายได้น้อยจนถึงผู้ที่มีอันจะกิน ทุกงานจะมีการว่าจ้างวงปี่พาทย์ไปบรรเลงในงาน ตามความศรัทธา สถานะความเป็นอยู่ เศรษฐกิจของเจ้าภาพในงานนั้น ๆ

ปัจจัยหลายประการที่ทำให้เกิดการผสมผสานทางดนตรีระบบเสียงเครื่องดนตรีก็เป็นอีกหนึ่งปัจจัย หลักที่ทำให้เกิดการเชื่อมโยงระหว่างวัฒนธรรม การปรับค่าความถี่และระยะห่างของเสียงเครื่องดนตรีเป็น อีกหนึ่งปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เกิดความเชื่อมโยง คุณลักษณะทางเสียงเหล่านี้สามารถอธิบายได้โดยกระบวนการ ทางวิทยาศาสตร์ ที่เรียกว่า “สวนศาสตร์ของเสียง” ในทางทฤษฎีเครื่องดนตรีไทยสามารถปรับแต่ง ให้สามารถบรรเลงควบคู่ไปกับเครื่องดนตรีสากลได้โดยปรับระยะห่างระหว่างคู่เสียง แต่บางครั้งอาจ ก่อให้เกิดปัญหาในการเล่นในบางกรณี กมล ศรีเชื้อได้กล่าวถึงข้อจำกัดของเครื่องดนตรีไทยในวงปี่พาทย์ ประยุกต์ไว้ว่า “เครื่องสากลมันมีซับ (Accidental) อย่างแซ็กโซโฟนมันเล่นได้หมด แต่ดนตรีไทยไม่มีซับ เลยเล่นบางคีย์ไม่ได้ เล่นยาก” “คนในวงเราต้องมาตกลงกันว่าเพลงนั้น เพลงนี้จะเล่นคีย์อะไรที่เหมาะสม เพราะว่าเครื่องไทยมันตั้งเสียงตายตัว สั้นไหลไม่ได้” (อนุชา จุ่งมิตร, สัมภาษณ์) ดังนั้นการปรับระยะห่าง ของเสียงหรือการวัดค่าความถี่เสียงจึงเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับต่อพัฒนาการของวัฒนธรรมปี่พาทย์ล้านนา

นักปราชญ์ทางศิลปะได้กล่าวไว้ว่า “ศิลปะมีชีวิต” ดังนั้นมันจึงมีการคงอยู่ เปลี่ยนแปลงและดับไป ในแง่ของปี่พาทย์ล้านนา การนำเอาเครื่องดนตรีสากลมาผสมผสาน อีกทั้งการปรับเสียงเครื่องดนตรีไทยให้ สามารถบรรเลงร่วมกับดนตรีสากลอย่างกลมกลืนเป็นการเปลี่ยนแปลงเพื่อความอยู่รอด เป็นการปรับ กระบวนทัศน์ใหม่สู่การเป็น “ปี่พาทย์ประยุกต์” ในปัจจุบัน ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษารูปแบบการประยุกต์ ทางวัฒนธรรมการบรรเลงปี่พาทย์ล้านนา จังหวัดพะเยา ในประเด็นต่างๆ เช่น ความเป็นมาของวงปี่พาทย์ ล้านนาจังหวัดพะเยา บทบาทและหน้าที่วงดนตรีปี่พาทย์ประยุกต์ จังหวัดพะเยา รวมทั้งศึกษา การเชื่อมโยงโครงสร้างทางดนตรี เช่น การปรับเสียงเครื่องดนตรีวงปี่พาทย์เพื่อการเชื่อมโยงไทยและสากล อันจะนำไปสู่ความเข้าใจแนวคิดริเริ่มสร้างสรรค์ทางวัฒนธรรมที่มีความเป็นอัตลักษณ์ที่สำคัญ และ มีบทบาทต่อดนตรีในยุคโลกาภิวัตน์ งานวิจัยชิ้นนี้จึงไม่เพียงแต่นำไปสู่การส่งเสริมอนุรักษ์ทางวัฒนธรรม อีกทั้งยังสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการมองดนตรีไทยในแง่มุมใหม่

๒. วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย

๒.๑ เพื่อศึกษาวัฒนธรรมดนตรีปี่พาทย์ประยุกต์ จังหวัดพะเยา

๒.๒ เพื่อศึกษาระบบเสียงเครื่องดนตรีไทยวงปี่พาทย์ประยุกต์

๓. ประโยชน์ที่ได้รับ

- ๓.๑ เพื่อเป็นแหล่งข้อมูลอ้างอิงวัฒนธรรมดนตรีปี่พาทย์ประยุกต์ จังหวัดพะเยา
- ๓.๒ ทราบที่มาของการจัดการระบบเสียงเครื่องดนตรีไทยวงปี่พาทย์ประยุกต์
- ๓.๓ เพื่อใช้เป็นแหล่งข้อมูลทางวิชาการในการใช้ต่อยอดองค์ความรู้ด้านดนตรีปี่พาทย์ประยุกต์

๔. ขอบเขตของการวิจัย

จากการผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลเบื้องต้น พบว่า วงปี่พาทย์ล้านนาในเขตอำเภอเมือง และอำเภอ ดอกคำใต้ จังหวัดพะเยามีการนำเอาศิลปดนตรีสากลเข้าร่วม จึงเน้นศึกษาวงดนตรีปี่พาทย์ประยุกต์เฉพาะ เขตพื้นที่ดังกล่าว เท่านั้น

- ๔.๑ เขตพื้นที่อำเภอเมืองพะเยา ได้แก่ วงเพชรภูมินทร์และวงหนองเอี้ยง
- ๔.๒ เขตพื้นที่อำเภอดอกคำใต้ ได้แก่ วงเพชรดอนไชย

๕. ข้อตกลงเบื้องต้น

ผู้วิจัยใช้หลักทฤษฎีสวนศาสตร์ของเครื่องดนตรีและระบบเสียงแบ่งเท่า เพื่ออธิบายระบบเสียงของ ห้องวงปี่พาทย์ประยุกต์

๖. นิยามศัพท์เฉพาะ

- ๔.๑ แห่สด = การบรรเลงดนตรีปี่พาทย์โดยนักดนตรีในงานประเพณีหรือพิธีกรรมต่างๆ
- ๔.๒ แห่แห้ง = การใช้สื่ออิเล็กทรอนิกส์เปิดโปรแกรมเสียงการบรรเลงดนตรีปี่พาทย์แบบสดๆ
- ๔.๓ สล่า = ช่างฝีมือหรือนักดนตรี
- ๔.๔ หนาน = คำที่ใช้เรียกคนที่เคยบวชเป็นพระมาก่อน
- ๔.๕ เสียงใหญ่ = เสียงที่เพี้ยนสูงกว่ามาตรฐาน
- ๔.๖ ซี่กะยำ = ชั้นที่ใช้ถ่วงใต้ลูกฆ้องเพลงปรับระดับเสียงโดยละเอียด
- ๔.๗ quarter tone = ระยะห่าง ๑ ใน ๔ ของครึ่งเสียงทางดนตรี
- ๔.๘ cent = ค่าระยะห่างของเสียงดนตรี ที่กำหนดให้ ๑,๒๐๐ ส่วน เท่ากับ ๑ ช่วงคู่แปด
- ๔.๙ ระบบเสียงแบ่งเท่าสตางค์ = ระบบเสียงดนตรีไทยที่แบ่งระยะห่างแต่ละคู่เสียงเท่ากับ ๑๐๐ ส่วน และกำหนดให้ ๑ ช่วงคู่แปดเท่ากับ ๗๐๐ ส่วน